

پژوهشکده محیط زیست
دانشگاه علوم پزشکی تهران

گزارش نهایی طرح با عنوان:

عنوان: بررسی تاثیرات تغییر اقلیم بر سلامت روان: یک مطالعه مرور نظام‌مند بر مرور نظام‌مندها

کد طرح: ۷۲۶۶۲-۵۱۱-۳-۱۴۰۳

نام مجری طرح: دکتر عباس استاد تقی زاده

اسامی همکاران طرح: آرزو داوری نیا مطلق قوچان، زینب نیازمند

تاریخ شروع طرح: ۱۴۰۳/۰۸/۱۲

تاریخ پایان طرح: ۱۴۰۴/۷/۸

مرکز تحقیقاتی مرتبط: مرکز تحقیقات تغییر اقلیم و سلامت

چکیده فارسی

مقدمه:

تغییرات اقلیمی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌های قرن حاضر، اثرات گسترده‌ای بر سلامت عمومی دارد که در سال‌های اخیر بُعد روانی آن نیز بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. تغییرات دما، بروز رویدادهای شدید آب‌وهوایی، خشکسالی و آلودگی محیطی نه تنها سلامت جسمی بلکه ابعاد روانی و اجتماعی زندگی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. اختلالاتی نظیر افسردگی، اضطراب، استرس پس از سانحه (PTSD) و افزایش میزان خودکشی در ارتباط مستقیم و غیرمستقیم با تغییرات اقلیم گزارش شده‌اند. با توجه به رشد مطالعات در این حوزه، مرور نظام‌مند چتری حاضر با هدف شناسایی، تحلیل و جمع‌بندی شواهد موجود در مورد تأثیرات تغییر اقلیم بر سلامت روان انجام شد.

روش کار:

این پژوهش یک مرور نظام‌مند بر مرورهای نظام‌مند (Umbrella Review) است. برای گردآوری داده‌ها، جست‌وجوی جامع در پایگاه‌های معتبر شامل PubMed، Scopus، Web of Science و Google Scholar انجام شد. کلیدواژه‌های مرتبط با تغییرات اقلیمی و سلامت روان به‌صورت ترکیبی مورد استفاده قرار گرفتند. پس از غربالگری اولیه بیست و پنج هزار و چهارصد و پنجاه هزار مقاله، در نهایت ۲۲ مطالعه مرور نظام‌مند واجد شرایط وارد تحلیل شدند. ارزیابی کیفیت مقالات با استفاده از چک‌لیست Joanna Briggs Institute (JBI) صورت گرفت و یک مطالعه به دلیل کیفیت پایین حذف شد. داده‌های استخراج‌شده شامل مشخصات کلی مقالات، عوامل زمینه‌ای، مکانیسم‌های تأثیر، اختلالات روانی مرتبط و پیامدها بودند. پروتکل این مرور نظام‌مند در پایگاه PROSPERO با شماره ثبت CRD420251133963 به ثبت رسیده است.

یافته‌ها:

بررسی مطالعات نشان داد که تغییرات اقلیمی از مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم بر سلامت روان اثر می‌گذارند. پیامدهای مستقیم شامل افزایش افسردگی، اضطراب، PTSD و رفتارهای خودکشی بود. پیامدهای غیرمستقیم از طریق ناامنی غذایی، مهاجرت اجباری، فقر، کاهش دسترسی به منابع و تضعیف شبکه‌های اجتماعی بروز می‌کنند. برخی مطالعات به‌ویژه در کشورهای کم‌درآمد بر آسیب‌پذیری بیشتر گروه‌هایی نظیر زنان، کودکان، سالمندان و افراد دارای بیماری‌های زمینه‌ای روانی تأکید داشتند. همچنین پدیده‌های نوظهوری مانند اضطراب زیست‌محیطی و «سولاستالجیا» به‌عنوان پیامدهای روانی خاص تغییر اقلیم شناسایی شدند.

نتیجه‌گیری:

یافته‌های این مطالعه نشان داد که تغییرات اقلیمی بار روانی قابل‌توجهی بر جوامع تحمیل می‌کند و تهدیدی جدی برای سلامت روانی در سطح جهانی محسوب می‌شود. توجه ویژه به گروه‌های آسیب‌پذیر، تقویت خدمات سلامت روان، آموزش عمومی برای افزایش تاب‌آوری و طراحی مداخلات مبتنی بر شواهد می‌تواند نقش مهمی در کاهش اثرات منفی تغییر اقلیم بر سلامت روان داشته باشد. این مرور می‌تواند مبنایی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان سلامت در جهت ادغام ملاحظات روانی در برنامه‌های مقابله با تغییرات اقلیمی باشد.

کلمات کلیدی

تغییر اقلیم، سلامت روان، مرور نظام‌مند